Школьніков Владислав Ігорович, здобувач ступеня вищої освіти магістр навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ;
Мировська Анна Всеволодівна, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства розвиток високих технології призводить до перенасичення інформаційного простору людини. Станом на січень 2017 року близько 3,733 млрд населення світу користується можливостями Інтернету, 2,789 млрд – є активними користувачами соціальних мереж, 4,917 млрд – мають мобільні телефони.

Професор історії Єльського університету, аналітик Центрального розвідувального управління США Шерман Кент, відомий ще як «батько розвідувального аналізу», відзначав, що: «значну частку потрібної інформації можливо отримати із відкритих джерел; 90–95 % такої інформації відповідає дійсності».

З огляду на викладене, особливого значення набувають можливості криміналістичного дослідження електронних документів та інформації, які знаходяться у відкритих джерелах мережі Інтернет.

За таких умов, прогнозовано виникає нова криміналістична теорія – форензіка або комп'ютерна криміналістика, яку вчені поділяють на комп'ютерну криміналістику (computer forensics) та мережеву криміналістику (network forensics).

Метою мережевої криміналістики є моніторинг та здійснення аналізу мережевих трафіків між комп'ютерами з метою збору доказової інформації [1]. Натомість, комп'ютерна криміналістика націлена на здійснення збору доказової інформації на самих комп'ютерах та інших цифрових носіях.

На думку автора, положення чинного Кримінального процесуального кодексу України [2] не відповідають сучасним потребам, які виникають у рамках протидії злочинній діяльності конкретних осіб. Так, наприклад, процесуальне джерело доказів як електронний документ розуміється, насамперед, як певний матеріальний носій на якому міститься інформація у цифровому вигляді. Але, таке буквальне тлумачення норм чинного КПК України є недосконалим.

Слід погодитися з такими вченими як С. С. Чернявський та Ю. Ю. Орлов, які вважають, що електронні документи як джерела доказів у кримінальному провадженні не є документами в традиційному значенні. Для уникнення термінологічної плутанини доцільно позначати їх спеціальним терміном «електронне відображення» та вважати самостійним джерелом доказів у кримінальному провадженні й окремим видом доказів [3, с. 19].

Особливістю даної категорії доказів є відсутність такої криміналістичної ознаки як оригінальність документа. Поняття «оригінал» і «копія» для цього виду доказів є незастосовними [3, с. 17]. Це пов'язано з тим, що електронні документи не прив'язані до певного матеріального носія, тому що, як правило, дана інформація знаходиться в обігу в інформаційній мережі, яка постійно перезаписується. На наше переконання,

«оригіналом» можна вважати і «скріншоти», а також такий формат веб-сторінки як pdf.

Тому, кожен такий документ потребує ретельної перевірки щодо його походження й достовірності. Так, проведення судових техніко-криміналістичних експертиз «електронних відображень» може встановити відсутність факту підроблення такої інформації або джерела (веб-сайту, бази даних тощо) на яких така інформація містилася.

В Україні зазначена криміналістична теорія поки що не набула значного поширення, хоча застосування електронних доказів уже зараз має надзвичайно велику перспективу. Аналіз існуючої у світі практики свідчить, що більшість злочинів, де електронні докази успішно використовувались в процесі розслідування, – це злочини у сфері економіки. Однак такі випадки не поодинокі і при розслідуванні будь-яких інших видів злочинів [4, с. 314]. Наприклад, злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин. Особливістю розслідування зазначеної категорії злочинів є те, що електронна інформація може бути як речовим (наприклад, «вірусне» програмне забезпечення, яке є знаряддям або способом скоєння злочину), так і письмовим доказом.

Недослідженими у цьому контексті залишаються питання:

– можливості фіксації інформації із сайтів у формі знімка екрана (англ. screenshot, скриншот)– зображення, отримане комп'ютером, що відображає дійсно те, що бачить користувач на екрані монітора;

– особливості здійснення криміналістичного дослідження зазначеної категорії інформації.

Список використаних джерел

1. Gary Palmer, A Road Map for Digital Forensic Research, Report from DFRWS 2001, First Digital Forensic Research Workshop, Utica, New York, August 7 – 8, 2001, Page(s) 27–30.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17. – Назва з екрана.

3. Чернявський С. С. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні / С. С. Чернявський, Ю. Ю. Орлов // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – Київ, 2017 – № 1 (13). – С. 12–23.

4. Мурадов В. В. Електронні докази: криміналістичний аспект використання / В. В. Мурадов // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–2. – С. 313–315.